

วิภัตตีหมวดที่ ๖ : อัชชัตตนิวิภัตตี					
บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปรัลมบุรุษ	อี	อุ	อา	อุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	โอ	ตุถ	เส	วห	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อี	มฺหา	อ	มฺเห	อัมหโยคะ

๑. อัชชัตตนิวิภัตตี บอกรัตติกาลตั้งแต่วันนี้แปลว่า...แล้ว, ถ้ามี อ อาคมอยู่หน้าแปลว่า ได้...แล้ว

อุ.เถโร คามิ ปิณฺทาย **ปาวลิสฺ**.

อ.พระเถระ **ได้เข้าไปแล้ว** สู่หมู่บ้าน เพื่อพักผ่อน.

อุ.เอวรูปิ กมฺม **อกาลิสฺ**.

อ.ข้าพเจ้า **ได้ทำแล้ว** ซึ่งกรรม มีอย่างนี้เป็นรูป

๒. บุรุษและโยคะ

วิภัตตีอาชยชาติใช้หลังธาตุและปัจจัยบอกให้รู้กาล บท วจนะ และบุรุษ **ภาษาบาลีกำหนดให้ประธานกับกริยาต้องมีวจนะและบุรุษเสมอกัน** วิภัตตีอาชยชาติจึงแบ่งออกเป็น ๓ บุรุษ ๒ วจนะ เช่นเดียวกับปริสสัพพนามเพื่อให้เข้าคู่กัน ในแต่ละฝ่ายวิภัตตีคู่ที่ ๑ เป็นปรัลมบุรุษ วิภัตตีคู่ที่ ๒ เป็นมัชฌิมบุรุษ วิภัตตีคู่ที่ ๓ เป็นอุตตมบุรุษตามลำดับ กริยาเป็นบุรุษใดต้องประกอบประธานให้มีบุรุษตรงกับกริยาเสมอ

การประกอบประธานให้มีบุรุษตรงกับกริยา เรียกว่า โยคะ โดยปกติมักกล่าวสั้น ๆ ว่า **โยค** (อ่านว่า โยก)

ต่อไปนี้จะแสดงวิภัตตีอาชยชาติหมวดอัชชัตตนิวิภัตตีฝ่ายปรัสสบทเป็นตัวอย่าง ส่วนฝ่ายอัตตโนบทให้เทียบเคียงใช้ตามนี้

บุรุษ	วิภัตตี	โยคะ	คำอธิบาย	ประธานเอกวจนะ	ประธานพหูวจนะ
ปรัลมบุรุษ	อี, อุ	เป็นนามโยคะ	ประกอบนามนามเป็นประธาน	โส, ปุริโส คู่กับ อี	เต, ปุริสา คู่กับ อุ
มัชฌิมบุรุษ	โอ, ตุถ	เป็นตุมหโยคะ	ประกอบ ตุมห เป็นประธาน	ตว คู่กับ โอ	ตุมฺเห คู่กับ ตุถ
อุตตมบุรุษ	อี, มฺหา	เป็นอัมหโยคะ	ประกอบ อมฺห เป็นประธาน	อหฺ คู่กับ อี	มยฺ คู่กับ มฺหา

๓. กฎเกณฑ์ประจำหมวดอัชชัตตนิวิภัตตี

- > **อี** มักรัสสะเป็น **อี** เช่น **วทิ** (กล่าวแล้ว), **กริ** (ทำแล้ว)
- > **อุ** แปลงเป็น **อีสุ, อंस** เช่น **วทิสฺ, กริสฺ, อกฺส, อตฺส**, หลัง หฺ ธาตุแปลง **อุ** เป็น **เอสฺ** เช่น **อหฺเอสฺ, คงรูป** เช่น **อาโรเจสิ**
- > **โอ** ใช้ **อี** แทน เช่น **วทิ, กริ** (วิธีสังเกตบุรุษ: ถ้าอยู่ในเลขในเป็นมัชฌิมบุรุษ, ถ้าอยู่เลขนอกเป็นปรัลมบุรุษ)
- > **ตุถ** คงรูปและลง **อี** อาคม เช่น **วทิตฺถ, กริตฺถ**
- > **อี, มฺหา** คงรูป เช่น **วทึ, กรึ** และลง **อี** อาคมหน้า **มฺหา** เช่น **วทิมฺหา, กริมฺหา**
- > **อา, อุ** คงรูป เช่น **วทา, กรา, วฑู, กรู**
- > **เส, วห** คงรูปและลง **อี** อาคม เช่น **วทิสฺ, กริสฺ, วทิวห, กริวห**
- > **อ, มฺเห** คงรูป เช่น **วห, กร** และลง **อี** อาคมหน้า **มฺเห** เช่น **วทิมฺเห, กริมฺเห**
- > **ส อาคม** ลง **ส** อาคมหน้าวิภัตตีที่เป็นสระ และหน้า **ส** อาคมต้องเป็นสระเสียงยาว เช่น **วเทสิ, อกาลิส, ปายาลิส, อโหสิ**

แจก ยาจ (ขอ) ธาตุ + เป็นกัตตุวจาก (อ) + ด้วยอัชชัตตนิวิภัตตีเป็นตัวอย่าง					
บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปรัลมบุรุษ	ยาจิ	ยาจิสฺ, ยาจंस	ยาจา	ยาจู	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ยาจิ	ยาจิตฺถ	ยาจิสฺ	ยาจิวห	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ยาจิ	ยาจิมฺหา	ยาจ	ยาจิมฺเห	อัมหโยคะ

ฝ่ายปรัสสบท

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี (อัชชัตตณี) ฝ่ายเอกวจนะ	ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี (อัชชัตตณี) ฝ่ายพหูวจนะ
๑. ปุพฺพณฺเห อุปาสโก สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ.	๒. ปุพฺพณฺเห อุปาสกา สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิสฺสุ.
๓. ปุพฺพณฺเห ตฺวํ สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ.	๔. ปุพฺพณฺเห ตุมฺเห สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิตถ.
๕. ปุพฺพณฺเห อหํ สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ.	๖. ปุพฺพณฺเห มยํ สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิมฺหา.

ฝ่ายอัตตโนบท

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี (อัชชัตตณี) ฝ่ายเอกวจนะ	ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี (อัชชัตตณี) ฝ่ายพหูวจนะ
๑. ปุพฺพณฺเห สามณฺเโร สตุถารํ อุปสมฺปทํ ยาจา.	๒. ปุพฺพณฺเห สามณฺเระ สตุถารํ อุปสมฺปทํ ยาจู.
๓. ปุพฺพณฺเห ตฺวํ สตุถารํ อุปสมฺปทํ ยาจิสฺเส.	๔. ปุพฺพณฺเห ตุมฺเห สตุถารํ อุปสมฺปทํ ยาจิวฺหํ.
๕. ปุพฺพณฺเห อหํ สตุถารํ อุปสมฺปทํ ยาจํ.	๖. ปุพฺพณฺเห มยํ สตุถารํ อุปสมฺปทํ ยาจิมฺเห.

แจก ลก ชาติ (ได้) + เป็นกัตตวจาก (อ) + ด้วยอัชชัตตณีวิภัติเป็นตัวอย่าง

บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปรัหมบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

ประกอบกริยาจาก วส ชาติ (อยู่) ด้วยอัชชัตตณีวิภัติและแต่งประโยคให้สมบูรณ์ ให้ครบทั้ง ๓ บุรุษ ๒ วจนะ

บุรุษ	วจนะ	วิภัติ	ภาษาบาลี	คำแปล
๑)ปรัหม.	เอก.	อี	: ทิวา เอโก ภิกขุ กุฎิยํ วสิ.	
๒)ปรัหม.	พหู.	อู่	: ทิวา เทว ภิกขุ	
๓)มัชฌิม.	เอก.	โอ	: ทิวา ตฺวํ	
๔)มัชฌิม.	พหู.	ตถ	: ทิวา ตุมฺเห	
๕)อุตตม.	เอก.	อี	: ทิวา อหํ	
๖)อุตตม.	พหู.	มฺหา	: ทิวา มยํ	